

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Solida, Verboqve Dei Et Libro Concordiae Christianæ
congrua Decisio, Qvatvor Illorvm Inter Aliqvos Theologos
Augustanæ Confessionis, Nuperrime Controversorum
Capitum Principaliorum, de verâ ...**

Johann Georg <I., Sachsen, Kurfürst>

Lipsiæ?, [ca. 1624]

II. Decisio Hvivs Controversiae.

urn:nbn:de:hbz:466:1-32961

num ad accuratam definitionem præsentia Dei apud creaturas, semper etiam operatio efficax divina, seu pars essentialis necessaria requiratur? Ubi pars una Affirmativam, altera Negativam magna contentione tuetur.

II.

DECISIO HVIVS CON-
TROVERSIÆ.

IAM si Scripturæ Sacræ oracula penitus inspiciamus, perspicuum & manifestum est, præsentiam DEI apud creaturas, operationem semper in se completi: adeoque duo ad plenam definitionem præsentia Dei requiri: *Primo ad essentiam infiniti & immensi Dei; Secundo Præsentis Dei operationem.* Quæ ambo ita arctè & intimè conjuncta sunt, ut nec Deus sine adessentiâ suâ apud creaturas quicquam operetur, vel aggrediatur: nec sine operatione sua divina creaturis adsit: Sed secundùm universos ac singulos præsentia modos cum operatione adsit. Et si enim quoad nostrum concipiendi modum præsentia Dei ab operatione distingui potest: Sensu tamen Biblico sumpta, hoc est, modificata præsentia, nequaquam ab operatione separatur: Sed hanc præsentia Dei apud creaturas in suo esse unâ completitur: adeo quidem modificata DEI præsentia Stylo Biblico descriptâ, sine certâ operatione ne quidem concipi, nedum completè definiri queat.

Id quod luculentius patet, si modi præsentia divinæ distincti à *κελεύσεως* considerentur: Primo namque præsentia universalis, qua Deus in cœlis est, omniaque replet, non utique sola ejus est apud creaturas adessentia, vel propinquitas: sed & simul immediata ac potentissima earundem conservatio, & gubernatio, quo verba Jehovæ ipsius directè tendunt, Jerem. 23. vers. 23. & 24. *Nonne Deus è vicino ego sum, dicit Dominus, & non Deus de longè? Nunquid non cœlum & terram ego impleo dicit Dominus? Quid verò per propè suum esse Dominus velis, ipsemet explicat, nimirum, Neminem ita abscondere*
sc

se coram Deo posse, ut non videre eum queat: quod B. Lutherus in glossâ marginali sic interpretatur, *impios quidem eò securitatis & temeritatis prolabi, ut sibi imaginentur, Deum non videre pseudodogmata illorum.* Propè igitur esse, hoc in loco non nudam Dei adessentiam norat, sed & accuratam ejus attentionem, quâ hominum actiones & consilia observat: quemadmodum & *repletio cœli & terra*, gubernationem & Regimen omnipotentis Dei, in se comprehendit. Neque enim Deus solâ suâ infinitâ adessentiâ cœlum & terram replet: verùm etiam conservatione, & divina sua providentiâ, Implet cœlum & terram operibus sapientiæ suæ, omnipotentis, justitiæ, & misericordiæ: Ita quidem, ut vigoro hujus impletionis, *in Ipso vivamus, moveamur, & simus*; quemadmodum B. Apostolus præsentiam Dei interpretatur in Actis c. 17, v. 28. ubi certè rō esse, vivere & moveri in Deo, irrefragabiliter præsupponit operosam Dei conservationem: immò revera est ipsissima Dei operatio, creaturas conservans: sine ejus enim providentiâ & nutu, nec cœlum nec terra, immò, ne unica quidem creatura vel ad momentum consistere vel existere posset. Dum ergò precamur, *Pater noster, qui es in cœlis*, non nudè solam Dei universalem adessentiam, vel propinquitatem confitemur: Sed simul gubernationem œcumenicam, & quòd cœlesti modo regnet: utpote qui in cœlis est tanquam Pater, paternè sollicitus de Nobis: paternè providens, paternè imperans Nobis. Atque hæc de præsentia divinæ modo primo, nempe Universali,

Alter modus gratiosam Dei apud Christianos præsentiam complectitur, juxta quam in piis habitat, & longè est ab impiis: notatque partim specialem & arctiorem Dei in sanctis, tanquam in templis suis, inhabitationem: partim benignam apud ipsos operationem, in eorum justificatione, renovatione, defensione, consolatione, confortatione, donorum singularium collatione, & similibus beneficiis sitam: Sola enim sua propinquitate nihil Deus fidelibus prodesset, nisi clementer simul operaretur.

Atque huc directæ sunt universæ promissiones Dei, quibus recipit, se in Nobis habiturum, se Nobiscum futurum, se Nobis in tribulatione affuturum; non ut adsit tantum, sed ut opituletur,

Ita

De Præsentia Dei

Ita in Scriptura Sacra præsentiam Dei explicari legimus, dicente Davide: *Etsi ambulavero in medio umbrae mortis, non tamen timebo malum, quoniam Tu ME CUM es, virga tua & baculus tuus, ipsa me CONSOLATA sunt: parasti in conspectu meo mensam, adversus eos, qui tribulant me: impinguasti oleo caput meum: & quæ complura ibi beneficia recensentur: Ex quibus manifestum evadit, Davidem non nudam Dei adessentiam, sed efficacem, operosam, ac auxiliatricem præsentiam Dei intellexisse. Ita de Josepho scribitur, Genes. 39. v. 21. Dominus erat cum Josepho: statim autem sequitur: *Et misertus est illius, & dedit ei gratiam in conspectu principis carcerum.* Hic vel manibus palpatur, Dei præsentiam auxilium quoque ejus efficax complecti: quod & B. Lutherus notiter observavit, Tom. 6. Latin. Witeberg. fol. 541. scribens, ita fuisse Dominum cum Josepho, ut Spiritum suum Sanctum ipsi dederit in carcere: Spiritum veritatis, qui ipsum sustentavit in morte, turpitudine & confusione, & inspiravit ipsi hunc sensum: *Noli timere, confortetur cor tuum, sustine Dominum.**

Similis locus extat apud Jeremiam, quem sic alloquitur Dominus: *Ne timeas à facie illorum: Quia ego tecum sum:* ut modificatam verò, vel gratiosam suam præsentiam innueret Dominus, mox addit: ut *ERUAM TE:* Jerem. I. v. 8.

Quamvis etiam David fatetur, se nullibi manus Dei effagere posse: cum præsens DEUS sit in cœlis, in terrâ, in inferno, in extremis maris, Psalm. 139. vers. 7. 8. 9. non tamen his etiam in verbis nudam Dei propinquitatem describit, sed & operosæ præsentia, vel regiminis Dei meminit, inquiens: *Etenim illuc manus tua DEDUCET ME, ET DEXTERA TUA TENEBIT ME,* Psalm. 139. v. 10. Ubi nemo non videt, longè plus esse, cum DEUS deducere & tenere, quàm cum tantùm adesse dicitur.

Ita cum idem Vates Jesseus inquit: *Propè est Dominus omnibus invocantibus eum, omnibus invocantibus Eum in veritate.* Psalm. 145. vers. 18. mox ipsemet explicat, quid per hoc propè esse intellectum velit, nimirum, quòd Dominus voluntatem timentium se *FIACIAT: deprecationem eorum exaudiat, & SALVOS EOS FIACIAT,* vers. 19. Ita ergo percipimus, cum Deus propè est timentibus eum, vi hujus præsentia, apud eosdem semper efficaciter operari, in primis desideria illorum implendo.

Minimè

Minimè omnium autem de solâ suâ adessentiâ Christus verba facit, inquitens : Ubi duo, aut tres, in nomine meo congregati sunt, in medio eorum sum, Matth. 18. v. 20. Sed de tali præsentia loquitur, qua ad eventum exoptatum omnia perducantur : juxta interpretationem B. Lutheri in glossa marginali : & attendendus est versiculus proxime antecedens, qui sic sonat : *Si duo ex vobis consenserint super terram de omni RE, quamcumq; petierint, FIET ILLIS à PATRE MEO, qui in cœlis est* : unde apparet non ociosum esse Christum in medio eorum, qui in nomine ipsius congregati sunt : sed tanquam Dispensatorem donorum Patris cœlestis, Psal. 68 v. 19. & Ephes. 4. v. 8. Sine gratiosa enim præsentia iis quoque adest Dominus, qui in nomine ejus congregati non sunt : Irrefragabiliter proinde sequitur, specialem quandam & gratiosam præsentiam hîc describi, quæ in precum exauditione, & desideriorum cordis impletione consistat : Et notatu dignum est, quod Dominus Iesus discipulis suis promissionem consolatione plenam dat, quæ promissio in sola propinquitate consistere non potuisset, siquidem hoc modo & impius aderat : præsentia verò auxiliatrix magno ipsis poterat esse solatio. Idem sensus est promissionis Christi Matth. 28. v. 20. *Ecce ego vobiscum sum usq; ad consummationem seculi* : Hisc enim verbis Dominus, tum discipulis suis, tum universæ Ecclesiæ Christi pollicetur : licet post paucos dies in cœlos visibiliter ascendere constituerit, invisibiliter tamen se ipsis nihilominus affuturum, adjuvando eos, regendo, protegendo, defendendo, & ad æternam salutem conservando, eo penè modo, quo in Psal. 46. Ecclesiæ defensio promittitur ; *Dum turbabitur terra, & transferentur montes in cor maris, sonuerunt & turbata sunt aque eorum, conturbati sunt montes in fortitudine eius, non habere tamen Ecclesiam vel civitatem Dei quod metuas : Deus enim IN MEDIO EJUS*, h. e. uti sequentibus verbis explicatur : *Adjuvabit eam Deus manè diluculo, v. 1. 2. 3. 4. 5. 6.*

Pari modo TIMOR ISAACI AFFUISSE JACOBO dicitur, Genes. 31. vers. 42. In hoc namque unico proa puppi quæ nostri consistit solatii, quod Dominus Deus noster, Immanuel noster, nobiscum sit : Esa. 8. v. 10. quod Deus pro nobis, Romanorum 8. vers. 31.

C

Atque

De Præsentia Dei

Atque hæc de secundo modo præsentia Dei, quam gratiosam vocare solemus.

Tertio modo præsentia dicitur GLORIOSA, quâ Deus apud Beatos Angelos & homines in cælis est omnia in omnibus: Et hæc iterum non duntaxat peculiarem ejus apud Beatos cælices propinquitatem, sed & continuam ipsorum glorificationem, & exhilarationem innuit ac comprehendit: *delectationes enim in dextra Domini, usq; in finem.* Psalm. 16. vers. ult. Et tota Scriptura scaturit testimonio, quâ operosus sit Dominus apud Sanctos Angelos & Beatos in cælis, dum Angelos in bono confirmat, ut in veritate consistant, & Angeli sancti maneant, Marc. 8. vers. 38. Angeli tantum conformes facit glorioso corpori Jesu Christi secundum operationem, quâ sibi subicere potest omnia, Philip. 3. vers. 21. glorificat eos, Romanorum 8. vers. 30. perducit eos ad gloriosam libertatem Filiorum Dei, Roman. 8. vers. 21. Ora ipsorum gaudio, & lingua exultatione replet, Psal. 126. vers. 2. Sed etiam utpote *ἰσχυρὸς*, Luc. 20. 36. faciem suam semper videre sinit, Matt. 18. vers. 10. Cumque omnium bonorum spe; Nemo ex iis, qui Scripturæ Sacræ gnari sunt, dubitet, Dominum Deum nostrum in æterna & incessabili exhilaratione Beatorum suorum, maximè in vitâ etiam æterna incessanter operaturum; hinc luculenter patet, præsentiam quoque gloriosam operatione divinâ minimè vacuum esse: Et proinde talis emergit *ἰσχυρὸς* irrefragabilis.

Si in Scriptura Sacra non reperitur ullus præsentia divinæ modus sine inclusa operatione definitus, utique nec præsentia Dei sensu Biblico per solam adessentiam completè definiti potest: Sed nec cessariò simul per operationem definiti debet.

Atqui verum prius, quod nimirum nullus modus præsentia Dei in Sacra Scriptura extet, qui non, cum adessentia, operosam Dei actionem, tanquam partem essentialem, in se complectatur. Ergo & posterius.

Locum Hiob. 11. vers. 8. & 9. quod attinet: *Excelsior est Dominus cælo, profundior inferno, longior terrâ, & latior mari;* non *ὑψίστος*, vel *ὑπερόπῃ* ille de præsentia Dei apud creaturas loquitur, sed uti verba antecedentia testantur, agit ibi Sophar de imperis scrutabili, & imper-vestigabili

vestigabili sapientia & infinitate Dei. Sic enim textus cohæret: Forſitan veſtigia Dei comprehendes, & uſq; ad perfectum omnipotentem reperies? Excelsior cælo eſt, & quid facies? profundior inferno, & unde cognosces? Non igitur Sophar de nuda Dei aſſentia, ſed potius de infinita & imperſcrutabili Ejus ſapientia differit: Et ſi maximè *ἀνεπίθετος* e locum illum trutinaremus, nihil tamen inde amplius concludere poſſemus, quàm Deum eſſe infinitum, immenſum, & incomprehenſibilem; id quod extra omnem poſitum eſt controverſiam: de hoc autem capite jam diſceptatur, an præſentia Dei in ſacris Bibliis ſola ſit aſſentia, an verò etiam operoſa actio? vel num ullo modo Deus tantùm ratione propinquitatis, & aſſentiæ, ſive omnibus creaturis, ſive Angelis & Electis in cælo, aut etiam credentibus in terra, ſine operatione concurrente, præſens eſſe dicatur?

Verba Pſalmi centeſimi quadrageſimi quinti, verſ. 3. *Magnus Dominus, & laudabilis valdè, Et magnitudinis Ejus non eſt numerus*: de immenſa majeſtate, & infinita potentia Dei propriè loquuntur: quòd videlicet Nemo eam aſſequi, aut humana ſua ſapientia capere queat. De magnitudine operum quoque Dei loquuntur, quæ Deus facit in cælo & in terra: adeoq; de præſentia Dei nihil proſus teſtantur.

Verba Iſraëliitarum exclamantium: *Eſtne Dominus in Nobis*, Exod. 17. verſ. 7. ne tantillum quidem probant, Deum ſine operatione Iſraëlitis aſſuiſſe, ſed murmur Iſraëliitarum, ex impatientia adverſus Deum exclamantium, deſcribitur: quaſi dicant: Figmenta ſunt univerſæ promiſſiones Dei, quod nobis aſſeſſe & opem ferre velit: Adeoq; in dubium vocant *ἰσχυρίαν* Dei: Et ridicula ex ipſorum verbis eſſet collectio, ad probandam ſolam Dei aſſentiã, abſque ulla operatione: Gratioſa quidem operatione deſtitui ſe, Iſraëlitæ quiritantur; inde tamen non ſequitur, nullo planè modo Deum apud ipſos occupatum fuiſſe. Quod ſi etiam verba allegata penitiùs conſiderentur, manifeſtum ſit, magis illa contra eos, quàm pro illis facere, qui præſentiam Dei apud creaturas pro mera aſſentia habent. Neque enim dubitarunt Iſraëlitæ de Dei aſſentiã; ſed de Dei auxilio. Unde apparet, quòd præſentiam Dei, non pro nuda aſſentiã, ſed pro præſentia auxiliatrice habuerint.

3. Pari infirmitate laborat probatio ex comminatione divina
 Exod. 33. vers. 3. *Non ascendam tecum, quia populus dura cervicis es, ne forte disperdam Te in viâ.* Quòd enim Deus gratia sua procul sit ab impiis, extrâ omnem versatur dubitationis a^{le}am : interim præsens ipsis est, & propinquitate sua & efficaci operatione : Non minus enim conservat illos potentia sua, quàm alias creaturas : cohercet etiam aliquando ipsos, & circulum ponit in naribus eorum : aut *μαρποδύμια* sua invitat eos ad pœnitentiam : & dirigit malos eorum conatus ad bonum finem : & quæ sunt hujus generis opera circa impios alia. Cæterùm, quemadmodum ex Scripturis Sacris, præsentia alia, quàm modificata, hoc est, cum operatione semper conjuncta, evinci nequit : Ita nec diversum quid in libris nostris Symbolicis reperietur : Et *ἀποσδιόρυσον* omninò est testimonium B. Megalandri Lutheri, quod ex tom. 3. J neni Germanico fol. 457. citatur. *Non enim ibi inficiatur, præsentiam Dei apud creaturas operosam esse: verùm repletivam Dei præsentiam, vel παρουσία U-niversalem, per locum Jerem. cap. 23. Nanne cœlum, & terram ego impleo, dicit Dominus; explicat : Et quòd implere illud Dei, non nudam Dei innuat adessentiam, satis perspicuè idem B. Lutherus docuit in glossa sua marginali super caput Ephesiorum quartum, ubi de *vocula implere, vel replere*, sic loquitur: *ut omnia impleret, hoc est, ut omnia in omnibus operaretur: & sine ipso nihil vel fieret, vel diceretur, aut etiam animo versaretur.* Hic nemo certè meram, vel ociosam Dei adessentiam describi, affirmabit: quin potius operosam, juxta quam Deus omnia in omnibus operetur.*

Quadrant hùc etiam verba B. Lutheri, quæ Tom. eod. fol. 357. extant : *Divinam potentiam omnibus in locis, adeoq; in vilissimo etiam arboris folio, enter, præsenter esse, oportet : hanc nempe ob causam; quia Deus est, qui omnia creat, operatur & conservat, per omnipotentem suam virtutem, & dexteram suam: uti fides nostra proficitur. Creaturus enim aliquid, aut conservaturus, non Præsectu, aut Angelis utitur, sed potentiâ suâ propriâ ipsemet omnia agit. & operatur, ut verò creet, ac conserve, necessum est, ut ipsemet adsit, suamq; creaturam tam, in intimo, quàm in extimo conserve. Hæc B. Lutherus: Ex quibus apparet; Bëatum Megalandrum, generalem Dei*

apud Creaturas.

21

Dei impletionem, non pro mera adessentia habere, sed & efficacem eidem operationem apud Creaturas assignare, tam quoad earundem creationem quàm quoad conservationem. Consentit hac in parte B. Augustinus Epist. 57 ad Dardanum, sic scribens: Sic ^{Aug} Deus est per cuncta diffusus, ut non sit qualitas mundi, sed substantia ^{CREA-} ^{TRIX} Mundi, sine labore ^{REGENS}, & sine onere conservans mundum: Hæc B. Augustinus: Itaque inconcussum eriamnum manet, Dei præsentiam apud creaturas nullam sine operatione definiri, sed utramque individuo nexu connecti & conjungi, imò præsentiam Dei sine operatione completè & ^{eis in ois} describi minimè posse.

C 3

AN.

n
en
cl-

de
re
ir

her

A.

B.

ry w
de vern
Ortter
Zesur